

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
The Maria Grzegorzewska Academy of Special Education
Katedra Pedagogiki Resocjalizacyjnej

EWA WYRWICH-HEJDUK

Lifestyle and television

Swoisty styl życia rodziny z telewizją

Od pierwszych chwil swego życia dziecko wychowuje się w domu rodzinnym. Tam też zdobywa pierwsze wrażenia i wzrasta w środowiska społeczne. Dlatego też właśnie rodzinie przypada niezmiernie ważna funkcja wychowawcza. W niej, przez naśladownictwo i wpływ najbliższego otoczenia dziecko przyswaja sobie różne przyzwyczajenia, zwyczaje i obyczaje, uczy się mowy, nabywa wiadomości o rzeczach i zjawiskach dających się objąć zmysłami, przeżywa pierwsze uczucia i wyobrażenia społeczno-moralne (Izdebska, 1961).

Nie będzie więc zbyt odkrywczym stwierdzeniem, że rodzina jest podstawową grupą społeczną, która stwarza własne środowisko kulturowe – swój styl życia, swoje zwyczaje, nawyki, indywidualny sposób wyrażania się. W każdej rodzinie jedno – czy wielopokoleniowej, w toku socjalizacji dzieci, a potem wnuków istnieje pewnego rodzaju ciągłość wzorców i scenariuszy zachowania. Najwyraźniej widać tę ciągłość lub jej brak w sytuacjach trudnych, stresowych, kryzysowych itp. Ponadto można przypuszczać, że to właśnie system wartości i norm uznawanych przez członków rodziny decyduje w pewnym sensie o systemie organizacyjnym rodziny, stylu wychowania dzieci i wzajemnej kultury interakcyjnej w kontaktach codziennych i świątecznych (Pytko, 1999). To rodzice posiadają odpowiednie doświadczenie społeczne i wiedzę, w przeciwieństwie do dziecka, które jest bezkrytyczne i sugestywne. Znaczny wpływ rodziny na postawy dziecka związany jest z długim okresem oddziaływania na nie. J. Izdebska (1996) twierdzi, iż niektórzy rodzice swoją rolę w tym procesie, ograniczyli do zapewnienia członkom rodziny odpowiednich warunków materialnych. Badania nad zachowaniami ludzi młodych w odniesieniu do czasu wolnego mogą stanowić źródło informacji o ich systemie wartości w ogóle. Wartość człowieka zaczyna być mierzona zarówno jego osiągnięciami w pracy zawodowej, nauce, jak i sposobem jego życia w czasie wolnym. Zgodnie z definicją francuskiego socjologa J. Dumazediera czas wolny to wszelkie zajęcia, jakim może się oddawać jednostka z własnej ochoty, bądź dla wypoczynku, bądź dla rozrywki, bądź dla rozwijania swych wiadomości lub dla bezinteresownego kształcenia się, dobrowolnego udziału w życiu społecznym poza obowiązkami zawodowymi, rodzinnymi i społecznymi. Ważne jest, iż o sposobie wykorzystania tej wartości decyduje wychowanie, które musi być tak zorganizowane, aby od najmłodszych lat kształtowało umiejętność racjonalnego spędzania czasu wolnego.

Musimy zdawać sobie sprawę, iż od tego jak my rodzice spędzamy czas wolny zależeć będzie zachowanie się dziecka w tym samym czasie. Dziecko uczy się na podstawie obserwacji naszych sposobów odpoczynku, realizacji marzeń, zainteresowań. Nie możemy oczekiwać aktywnego udziału naszych dzieci w różnych zajęciach sportowych, jeśli sami biernie spędzamy czas przed telewizorem. Nie zmuszajmy do czytania książek jeśli sami tego nie robimy.

MATERIAŁ I METODOLOGIA BADAŃ

Celem projektowanych badań jest ukazanie relacji zachodzących między rodzicami i dziećmi podczas wspólnego, rodzinnego-domowego odbioru telewizji i na tym tle pokazanie nieudolności w wyko-

rzystaniu czasu wolnego przez rodziców i ich dzieci. Przedmiotem badań było środowisko rodzinne uczniów oraz organizacja i wykorzystanie czasu wolnego. Wyniki projektowanych badań przyniosą odpowiedź na następujące pytania:

1. Czy tradycje rodzinne mają wpływ na formy spędzania czasu wolnego przez ich dzieci?
2. Czy telewizja sprzyja życiu rodzinnemu, czy je zaburza?
3. Jaki jest i jaki powinien być stosunek rodziny do telewizji?

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego wykorzystując w tym celu technikę ankiety.

Prezentując wybrane zagadnienia, opieram się na badaniach uczniów przeprowadzonych w jednym z warszawskich gimnazjów. Ogółem przebadano 80 uczniów (50 dziewcząt i 30 chłopców). Kwestionariusz ankiety dla uczniów skonstruowany był tak, że obok pytań o płeć i wiek zawierał pytania dotyczące struktury rodziny, sytuacji materialnej, zainteresowań, zajęć pozalekcyjnych, oraz form spędzania czasu wolnego przez dzieci i ich rodziców.

Czynnikami, które w dużym stopniu wpływają na wychowanie są stosunki wewnętrzne w rodzinie, wzory postępowania rodziców, stosunek do dziecka, organizacja zajęć domowych i uczestniczenie dziecka w życiu rodzinnym.

Wiek 12-16 lat to okres najintensywniejszego dojrzewania fizjologicznego, psychicznego a także społecznego dziecka. Charakteryzuje się on zmiennością zainteresowań i zbyt małą konsekwencją wyborów i dążeń w osiąganiu zamierzonych celów i pragnień. Trudno jest zatem wzbudzić u dzieci wartościowe, przemyślane decyzje w zakresie zagospodarowania czasu wolnego jeśli wcześniej nie zasmakowały zadowolenia z mądrze przeżytych chwil w tym czasie. Analizując zebrany materiał starałam się odpowiedzieć na pytanie jakie miejsce zajmuje oglądanie telewizji w czasie wolnym rodziców i dzieci?

WYNIKI BADAŃ

Z wypowiedzi respondentów, wynika, że czas wolny do swojej dyspozycji ma 93,7% uczniów, 12,5% uczniów wskazuje, że w dniu powszednim dysponuje od 1 do 2 godzin, 25% uczniów twierdzi, że ma go od 2 do 4 godzin dziennie, a 56,2% ma ten czas nieokreślony, 6,2% uczniów wskazuje, że nie ma takiego czasu wcale.

W pierwszej części ankiety zostały zawarte pytania, które miały pomóc ustalić częstotliwość wykonywanych zajęć podczas czasu wolnego. Wiomości na ten temat dostarczyły odpowiednie deklaracje respondentów. Można z nich wnioskować, że najczęściej uczniów 93,7% spędza czas na oglądaniu telewizji. Równie popularne jak oglądanie TV jest słuchaniu muzyki 87,5%. Na spotkaniach towarzyskich spędza czas 83,7%, na grach komputerowych 68,7%, a surfowaniu po Internecie 50%. W zajęciach dodatkowych – pozaszkolnych uczestnicy 18,7%, 13,7% uprawia jakąś dyscyplinę sportu, a tylko 7,5% poświęca swój czas na czytanie książek. Najmniej natomiast bo, 2,5% osób wymieniło uczestnictwo w imprezach artystycznych, takich jak kino i teatr. Pojedyncze osoby wymieniły pracę społeczną i wolontariat.

Z deklaracji badanej młodzieży wynika, że telewizja cieszy się ogromną popularnością i jest ulubionym sposobem spędzania wolnego czasu.

Z badań wynika, że najczęściej oglądanymi programami są propozycje z bloku rozrywkowego czyli wszelkiego rodzaju reality show 62,5%, teleturnieje i oczywiście filmy. Z repertuaru sensacyjnego 72,5%, przygodowego 12,5%, a 15% młodzieży ogląda filmy przyrodnicze.

Wyniki przeprowadzonych badań wykazują, że czas, który dziecko dziennie spędza przed telewizorem, to: 1 godzina – 6,25%, 1-2 godziny – 12,5%, 2-4 godziny – 25%, ponad 4 godziny – 56,2%. Z odpowiedzi młodzieży wynika, że także rodzice swój wolny czas wiążą przede wszystkim z telewizją.

Na podstawie odpowiedzi uczniów, sądzić można, że wśród młodzieży badanej dominują zachowania związane z uczestnictwem w kulturze w formie odbioru programów środków masowego przekazu. Najpowszechniejszym zachowaniem zarówno w dni powszednie, jak i w niedzielę – jest oglądanie telewizji przez dzieci i rodziców.

Wobec tego faktu nasuwa się pytanie jaki jest stosunek rodziny do telewizji?

Badania przeprowadzone przez Główny Urząd Statystyczny obrazuje syntetyczny skrót statystycznej oceny poziomu uczestnictwa w kulturze w roku 1990. Wynika z niego, że programy telewizyjne oglądało 98,7% badanych, w tym 40% ponad dwie godziny dziennie i 34,2% poniżej dwóch

godzin dziennie (rzadziej niż codziennie ponad 22%). Ta sytuacja utrwaliła się, a korzystanie z TV stało się integralną częścią naszej świadomości i naszego codziennego życia. (Łagodziński, 2004).

Według sondażu OBOP-u z listopada 1998 roku, (40%) dorosłych Polaków zalicza oglądanie telewizji do najbardziej typowych czynności w swym życiu rodzinnym, po posiłkach codziennych (63,6%), codziennych rozmowach (62,5%) oraz obiadach niedzielnych i świątecznych (58,5%). Jedna trzecia zaś (34,7%) zgadza się ze stwierdzeniem, że oglądanie telewizji jest jedyną możliwością, aby wspólnie spędzić czas z rodziną.

Z danych tych wynika (Dyczewski, 2003), co potwierdzają również wyniki badanych respondentów, iż telewizja stała się integralnym elementem życia rodziny. Ukształtował się swoisty sposób oglądania telewizji, a właściwie swoisty styl życia z telewizją. W wielu rodzinach telewizor włączony jest niemal cały czas. Najczęściej jednak ogląda się telewizję przy posiłkach i wieczorem, po zakończeniu prac domowych, a także przy mniej absorbujących wzrok pracach domowych. W wielu rodzinach nie wyłącza się telewizora nawet wówczas, kiedy przychodzi gość.

Telewizja wydatnie przyczynia się do zmniejszania czasu poświęcanego wspólnemu przebywaniu z sobą, codziennej wymianie doświadczeń, rozmowie na temat osiągnięć i planów na przyszłość. Wskutek nadmiernego oglądania telewizji przez wszystkich lub tylko niektórych członków rodziny kontakty rodzinne ulegają rozluźnieniu, bo skraca się czas ich trwania – a żywotność więzi międzyosobowych wymaga odpowiednio wiele czasu – albo też do nich w ogóle nie dochodzi. Nieudolność organizacji czasu wolnego dzieciom spowodowane nadmiernym oglądaniem telewizji sprawia, że życie „ze sobą” zamienia się w życie „obok siebie”. Zawęża się lub w ogóle ustaje przekaz rodzinnych wartości, norm i wzorów zachowań, rodzinnej tradycji.

Analizując zebrane dane empiryczne, można stwierdzić, że obojętnie czy rodzina jest bogata czy żyje w nędzy, to tak naprawdę nie ma w niej rzeczy najważniejszych, między innymi autorytetów, czasu na wspólne rozmowy, kultury itp. Wszystkie te sprawy zostają zastąpione telewizją, Internetem, karierą. Młode osoby nie mają tak naprawdę wzorców do naśladowania. A jeżeli mają to najczęściej kalkulują czy wierność danym ideałom jest opłacalna.

W wielu rodzinach pokutuje brak zainteresowania tym zagadnieniem, bądź co gorsza zupełnie niedocenianie tego problemu. Nie wszyscy rodzice rozumieją korzyści wynikające z racjonalnego spędzania wolnych chwil i roli jaką odgrywają one w rozwoju osobowości dorastającego człowieka.

Rodzice powinni więcej czasu każdego dnia przeznaczyć na bliższe kontakty z dzieckiem w wolnym czasie. Ten czas, który wydaje się być „straconym” wspólnie z dzieckiem, jest w istocie bardzo pożytecznym. Dziecko w tym czasie ma szansę otworzyć się przed rodzicem i w spontanicznej rozmowie powiedzieć o czymś, o czym w innych okolicznościach nigdy by nie powiedziało.

PIŚMIENNICTWO

1. Dyczewski L.: Rodzina twórcą i przekazicielem kultury, Lublin 2003, s. 156-160
2. Izdebska H.: Nasze dzieci i my, Warszawa 1961, Wiedza Powszechna, s.35
3. Izdebska J.: Rodzina, dziecko, telewizja, Białystok 1996, s. 95
4. Łagodziński W.: Szanse i zagrożenie uczestnictwa w kulturze w latach 1990-2003 w świetle wyników badań Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2004, s.11
5. Media a rodzina. Najważniejsze ustalenia z badań społecznych przeprowadzonych dla Biura Pełnomocnika Rządu ds. Rodziny. Warszawa 1998, s.3-7
6. OBOP, Czas wolny Polaków a telewizja. Miejsce telewizji w sposobie spędzania wolnego czasu i wśród rozrywek preferowanych. Warszawa 1998, s.11
7. Pytka L.: Klimat społeczny i jego korelaty normatywne w rodzinach jedno – i wielopokoleniowych, w: Pomoc, rodzinie, Białystok 1999, s.53

STRESZCZENIE

Powszechnie wiadomo, że rodzina odgrywa ważną rolę w życiu każdego dziecka. To w niej rozwijane są umiejętności pozwalające na możliwość swobodnego wyboru racjonalnego spędzania wolnych chwil. Oczywiście duże znaczenie ma tu wzorzec zachowania reprezentowany przez rodzinę. Poważny stosunek rodziców do pracy, jak również do form spędzania czasu wolnego może wpływać mobilizująco na stosunek dziecka do nauki, jak i na pozytywną organizację przede wszystkim życia rodzinnego. Powstaje zatem pytanie: Czy telewizja utrudnia życie rodzinne, czy może jest wygodna w „opiece” nad dziećmi?

SUMMARY

It is commonly known that family plays an important role in the development of every child. The skills to choose freely and rationally the free-time activities are acquired in family environment. The behaviour pattern of the family members is certainly crucial here. A serious attitude of parents towards their work as well as spare-time activities may motivate the child to learn and to organize its family life. The question arises, whether television is an obstacle in family life, or if it is a comfortable option in child “care”?